

KARA MÜRSEL ADINDA GEÇEN KARA VE MÜRSEL KELİMELERİ ÜZERİNE TESPİTLER

Cevdet YAKUPOĞLU*

Giriş

Türk tarih ve kültüründe şahıs isimleri ve bu isimlerin önüne- sonuna getirilmiş unvan ve lâkaplar incelemeye değer nitelikte bir zenginliğe ve renkliliğe sahiptir. Hunlar devrinden Selçuklulara kadar Türk ad verme geleneğinde büyük bir değişiklik olmamıştır. Türk erkek adları, daha çok kahramanlık, güç, cesaret, mertlik, hayvan adları, doğa olayları gibi kavramları ifade eden adlandırmalardan oluşmuş, yine bu mantıktan hareketle isimlere, benzer anlamlar ihtiva eden ve ismin anlam gücünü daha da pekiştiren unvan ve lâkaplar ilave edilmiştir. Altun-taş, Ay-doğdu, Bey-doğdu, Börü Pars, İl-aldı, Kılıç Arslan, Kutlu Boğa, Omuzu Güçlü, Yağı-basan, Yüzü-kutlu vb. yüzlerce Türk şahıs ad ve lâkabında bu durum görülür.

Türklerin İslamiyet'e kesif bir biçimde girişleriyle birlikte Türk ad verme geleneğinde bir değişimin olması elbette kaçınılmaz olmuştur. Yüzlerce yıldır kullanılan geleneksel Türk şahıs adlarına ilaveten İslam toplumlarında yaygın olan Ahmed, Muhammed, Mustafa, Mahmud, Ali, Hasan, Hüseyin, Bekir, Ömer, Osman, İbrahim, İsmail, Yakup, Yusuf, Musa, İsa gibi isimler, Türk şahıs adları içinde önemli bir yekûn tutmuştur. Mürsel ismi de Anadolu'da kullanılan bu şekil İslami adlardan biri olup, Osmanlı beyliğinin ünlü komutanı Kara Mürsel bu adı ilk taşıyan şahsiyetlerden biridir.

Kara Mürsel'in Hayatı ve Faaliyetleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme

Miladi 1243 yılında cereyan eden Köseadağ Bozgunu sonrası Anadolu'yu istilaya başlayan Moğol kuvvetlerinin tazyiki neticesinde Türkiye Selçukluları, XIII. yüzyıl ikinci yarısında tedrici olarak parçalanmış; buna bağlı olarak Anadolu'nun kuzeybatısında Söğüt, Domaniç, Bilecik gibi yörelerde Osmanlı Beyliği'nin temelleri atılmıştır. Selçuklu ve İlhanlı/Moğol otoritelerinin yüksek hâkimiyetini tanımak kaydıyla bahsi geçen sahalarda siyasi egemenlik tesis etmiş bulunan Ertuğrul Gazi ve onun oğlu Osman Gazi'nin başarı ve fetihleri sonucu beyliğin sınırları Bursa ve İznik gibi o devrin mühim şehirlerinin önlerine kadar uzanmıştır. Bu çerçevede Anadolu'nun muhtelif sahalarından göçen asker, şehirli, esnaf, köylü, konargöçer, derviş, şair, mutasavvıf vb. zümrelerden oluşan kalabalık kitleler Osmanlı hizmetine girmeye başlamış ve Bizans'a karşı yürütülen gaza faaliyetleri ile sınırlarını ve imkânlarını genişleten bu beylik topraklarında maddi ve manevi anlamda beklentilerini gerçeğe dönüştürmeye çalışmışlardır. Kara Mürsel de, askerî sınıfa mensup bir Türk akıncı beyi olarak beyliğin hizmetine sonradan girenlerdendir.

* Doç. Dr., Kastamonu Üniv. FEF. Tarih Bölümü, Kuzeykent/ Kastamonu, e-mail: cevdeyakupoglu@gmail.com

Kara Mürsel'in, 1260 yılı civarında dünyaya geldiğini söylemek mümkündür. Nitekim Câmîü'd-düvel'de Ertuğrul Gazi'nin kumandanları arasında Kara Mürsel de zikredilir. Ertuğrul Gazi ise 1281 tarihinde veya az sonrasında vefat etmişti.¹ Dolayısıyla Ertuğrul Gazi'nin öldüğü yıllarda Kara Mürsel'in en azından yirmili yaşlarda olması kabul edilebilir bir görüştür.

Kara Mürsel'in, bir müddet Karasioğulları beyliği hizmetinde çalışmış olduğunun bilinmesi, bu Türk komutanının doğduğu muhitin Balıkesir, Çanakkale yöreleri olma ihtimalini akla getiriyor. Diğer yandan Kara Mürsel'in dünyaya geldiği yıllarda Anadolu'da Moğol baskısı yüzünden Selçuklu siyasi otoritesinin sarsıldığı bölgelerdeki yerleşik ve konar-göçer halk, sık sık yer değiştirmekte ve bunların bir kısmı zamanla Germiyanlı, Osmanlı ve Karasioğulları gibi Batı Anadolu Türkmen beyliklerinin topraklarına iltica etmekte idiler. Dolayısıyla Kara Mürsel'in Anadolu'nun herhangi bir yerinde dünyaya gelmiş olması ve bilahare yetişkinlik çağlarında Karasioğulları muhitine ilticası da imkân dışı değildir. Kaldı ki 1260'larda Balıkesir yöresinde henüz Karasioğulları diye bir beylik teşekkül etmiş değildi.

Kara Mürsel'in, XIV. yüzyıl ilk çeyreğinde güçlü bir donanmaya sahip olan Karasioğulları beyliğinin hizmetinde bir süre çalışarak denizcilik konusunda ihtisas sahibi olduğu ve beyliğin donanma gücüne katkı sağladığı iddia edilmiştir. Ancak bu konuda ayrıntı ve tarih veren bir kaynak şimdilik mevcut değildir. Onun Osmanlı beyliği hizmetine giriş sürecini takip etmemizi sağlayacak kesin ifadeler kullanan bir kaynağa da henüz rastlanılmadı. Câmîü'd-düvel'de² Osman Gazi'nin kumandanları arasında Kara Mürsel de zikredilir. Buna göre Kara Mürsel'in, Osman Gazi'nin vefat tarihi olan 1326 yılı öncesinde muhtemelen Osman Gazi'nin hastalığından dolayı işleri oğlu Orhan Gazi'ye bıraktığı 1320 yılı civarında Osmanlı hizmetine girdiğini kabul etmek gerekiyor. Nitekim Orhan Gazi'nin şehzadelik yıllarında Osmanlılar ile Karasioğulları arasında sıcak bir yakınlaşma olmuştu. Orhan Gazi, Karasioğulları beyliğinin donanma gücünün ve Bizans'la olan mücadelelerde elde ettiği yüksek tecrübenin farkında idi. Bu nedenle daha babası Osman Gazi'nin sağlığında Bizans'a karşı yürüttüğü savaşlarda, Karasioğullarının donanma tecrübesinden istifade etmiş ve bu beyliğin denizcilerinden bazılarını kendi hizmetine almıştı. İşte bu denizcilerden biri olan Kara Mürsel, 1321 tarihinde Orhan Gazi idaresinde gerçekleşen Mudanya'nın fethinde bulunmuş olmalıdır. Onun, Karasioğulları topraklarının Osmanlılara iltihakından sonra Orhan Gazi'nin hizmetine girmiş olduğu iddiası gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü Karasioğulları, Orhan Gazi tarafından 1340-1345 yılları civarında Osmanlı topraklarına katılmıştı ki, bu tarihte Kara Mürsel'in hayatta olmadığı aşikârdır.

Kara Mürsel, Osman Gazi ve Orhan Gazi devirlerinin akıncı beylerinden Akça Koca'nın maiyetinde veya onunla silah arkadaşı olarak akın ve gazalara katılmıştır. Akça Koca, kuruluş aşamasında Osmanlı beyliğine büyük emeği geçmiş Türk beylerindendi. O, kendine bağlı Türk aşiretlerinin başında Osman Gazi ile birlikte gaza faaliyetlerine iştirak etmiş; Kocaeli Yarımadası, Kandıra, Ermeni-pazarı, Samandıra ve Aydos yörelerinin alınmasında birinci derecede rol almıştır. Samandıra kalesi, Akça Koca'ya mülk olarak verilmiştir. Bu fetihler esnasında Akça Koca'nın yanında Kara Mürsel ve Gazi Abdurrahman da bulunuyordu.³

Osmanlı kaynakları Kara Mürsel'in bu dönemdeki hizmetleri hakkında kısa da olsa malumat vermişlerdir.⁴ Buna göre Kara Mürsel adlı bahadır, emrindeki yaman savaşçılarla

1 Münecimbaşı Ahmed İbn Lütfullah: *Câmîü'd-düvel*, Çev. Ahmet Ağrakça, *Osmanlı Devletinin Kuruluş Tarihi (1299-1481)*, Akdem Yay., 2. Baskı, 2014, s. 77.

2 Münecimbaşı: *Câmîü'd-düvel*, s. 101.

3 H.838/ 1434 tarihli bir vakfiyeye göre Akça Koca'nın babasının adı Abdülmelik Gazi idi. Kabri Kandıra'da bir tepe üzerindedir. Bk. İbn Kemal: *Tevârih-i Âl-i Osman*, Haz. Ş. Turan, 1991, I. Defter, s. 71-80; II. Defter, s. 3, 5, 8, 10, 15, 16, 19, 21, 22, 27, 28, 41; İ. Hakkı Uzunçarşılı: *Osmanlı Tarihi*, C.I, TTK, 5. Baskı, Ankara, 1988, s. 117, 119, 551-553.

4 *Aşık Paşaoğlu Tarihi*, Haz. H. N. Atsız, MEB. Yayınları, İstanbul, 1992, s. 39; İbn Kemal: *Tevârih-i Âl-i Osman*, II.

İznikmid (İzmit) ve Yalak-ova (Yalova) çevrelerine yapılan akınlarda bulunmuş, İzmit'in fethine katılmış ve İzmit körfezinin güney kesimlerini bizzat fethetmiştir. O, İzmit kalesine ağırlıklarını koyarak burayı askerî üs yapmış, arkasından Yalova yöresindeki kasaba ve kaleleri fethetmiş, neticede İzmit ve İznik arasındaki bazı mevkiileri ele geçirmiştir. Beraberindeki akıncılarla Koyun-hisarı'nı da muhasara etmiş, kale hâkimi kurtuluşun olmadığını görünce kaleyi teslim etmiştir. Çevredeki fetih hareketlerini tamamlayan Kara Mürsel, beraberinde bol miktarda ganimetle askerî üssü İzmit'e geri dönmüş, buradan Orhan Bey'e fetih müjdesini ulaştırmıştır. Orhan Gazi, Kara Mürsel'in yiğitliğini beğenerek İzmit ve çevresini ona tımar olarak vermiş, Bizans donanmasının taarruzunu önlemesi için onu sahillerin güvenliğini sağlamakla da görevlendirmiştir. Buralara kendi adamlarından tımar erleri yerleştiren ve Bizans donanmasının teknik özelliklerini iyi bilen Kara Mürsel, denizcilik tecrübesi olan beylere de kucak açmış, çok sayıda deniz erini hizmetine alarak Bizans donanmasının Türk topraklarına (İzmit körfezi çevrelerine) çıkarma yapmasını engellemiştir.

Kara Mürsel'in Marmara Denizi'ndeki etkinlikleri, onun ününü daha da arttırmıştır. Bugünkü Karamürsel sahillerinde küçük hacimde "çekdiri" türündeki inşa ettirdiği gemiler, zamanla "Karamürsel gemisi" olarak adlandırılacaktır.⁵ XVI. yüzyılda bile Karamürsel adıyla anılan bu gemiler, Haçlı donanmalarıyla yapılan savaşlarda yararlık göstermişlerdir.

Kara Mürsel'e bağlı Oğuz (Yörük/Türkmen) aşiretleri bu yörede iskân olunmuş ve bu bey adına civarda imar faaliyetleri başlatılmıştır. Bu yüzdendir ki çevredeki köyler, Kara Mürsellü/Kara Mürseller şeklinde bu gazinin ismiyle kayda geçmişlerdir. Akça Koca'nın 1326 yılı civarında ölümünden sonra ona bağlı akıncı birlikleri ve aşiretler de Kara Mürsel'in hizmetine girerek onun emrinde karada ve denizde gazalara devam etmişlerdir. Bu Türk yiğitleri, Yalova ve bugünkü Karamürsel sahillerindeki iskeleleri bekleyerek Bizans'a karşı deniz güvenliğini sağlamışlardır.

Kara Mürsel, donanma komutanı olarak emrindeki gemilerle İzmit körfezini tahkim ettiği için Orhan Gazi, Bizans imparatoru III. Andronikos ile yaptığı Pelekanon Savaşı'nda (1329-1330) denizden bir güvenlik zaafı yaşamamıştır. Yine Orhan Gazi'nin, stratejik bir mevkiye bulunan İznik kalesini ve şehrini fethi (1337) esnasında da körfezden gelebilecek Bizans taarruzlarına karşı Kara Mürsel'in donanması set teşkil etmiştir. Bizans başkenti İstanbul'dan beslenemeyen İznik, kısa süre içinde Orhan Gazi'ye teslim edilmiştir.

Kara Mürsel'in, 1340'lı yıllarda artık hayatta olmadığı görülüyor. Kara Mürsel'in kabri, bugün Karamürsel ilçesinde denizi gören yüksek bir tepe üzerindedir. Sözlü rivayete göre, "vefat edince beni öyle bir yere defnedin ki, sırtım dağlara dayansın, kucığıma deniz gelsin. Böylece daima donanmamı göreyim" demiştir. Görülüyor ki, yöre halkı Kara Mürsel'i hem bir "kara savaşçısı" hem de bir "deniz kurdu" olarak bağrına basmıştır.

Kara Mürsel Adı Üzerine Değerlendirmeler

Kara Mürsel'in, doğumunda kendisine verilen ismin "Mürsel" mi yoksa "Kara Mürsel" mi olduğuna dair belge bulmak hemen hemen imkânsız gibidir. O halde Kara Mürsel'in 1260-1340 yılları arasında hayatta olduğu kabul edilirse, onun adını, bahsi geçen dönem içinde Anadolu'da kullanılan şahıs isimlerini göz önünde bulundurarak ele almak gerekir.

Defter, s. 5, 36, 38, 40-42; *Oruç Bey Tarihi*, Haz. H. N. Atsız, *Üç Osmanlı Tarihi*, Ötüken Yay., 1. Baskı, 2011, s. 31; Mehmed Neşri: *Cihânnümâ*, Sad. Necdet Öztürk, *Aşiretten İmparatorluğa Osmanlı Tarihi (1288-1485)*, Timaş Yay., İstanbul, 2011, s. 74-76; *Anonim Osmanlı Kroniği*, Haz. Necdet Öztürk, TDAV. Yayını, İstanbul, 2000, s. 18; Hoca Sadeddin Efendi: *Tâcü'l-tevârih*, C.I, s. 63; Ahmet Cevdet: *Kıyas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefa, IV*, Haz. Mahir İz, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2000, s. 209.

5 Uzunçarşılı: *Osmanlı Tarihi*, C.II, s. 530; Uzunçarşılı: *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, TTK, 1988, s. 394, 455; Bilal Yetkinyılmaz: "Karamürsel Alp", *Deniz Harp Okulu Pusula Dergisi*, Yıl: 2011, Sayı: 71.

Mürsel Adı Üzerine Tespitler

“Mürsel”, Arapça kökenli bir kelime olup, “göndermek, bırakmak, salıvermek” manalarına gelen “irsâl” mastarından türemiştir. Bu kelime, İslâm’ın kutsal kitabı Kur’ân-ı Kerîm’de “gönderilen, gönderilmiş” manasında kitaplar ve peygamberler için kullanılmıştır. Örnek: “...mürselün min Rabbihi” (...Rabbi tarafından gönderilmiş olan).⁶ Hadis ilminde ise “mürsel hadis” terimi vardır. Buna göre “tabiinden bir râvinin, kendisiyle Hz. Peygamber arasındaki sahabenin ismini atlayarak naklettiği hadislere” mürsel hadis denilmiştir.⁷ Edebiyatımızda ise bir söz söyleme sanatı olarak “mecaz-ı mürsel” terimiyle “ad aktarması” ifade edilir.

Müslüman Türkler, “mürsel” kelimesini Kur’ân-ı Kerîm’de geçen bir kelime olduğu için zamanla erkek adı olarak kullanmaya başlamışlardır. Ancak Mürsel’in bir şahıs adı olarak ilk defa nerede kullanıldığını ve kim tarafından taşındığını tespit etmek de konumuz açısından önemlidir. Acaba Kara Mürsel’in yaşadığı dönemde veya ondan önce bu isim Türkler arasında ne kadar yaygındı? Bu ad, Selçuklular ve öncesi dönem olan Abbasiler çağında erkek adı olarak kullanılıyor muydu? Acaba bu adın ilk taşıyıcısı Kara Mürsel midir? Bu sorulara cevap verebilmek için kaynaklara yansıdığı ölçüde “Mürsel” adını taşıyan şahıslarla ilgili bir liste oluşturmak icap edecektir:

Kadı Mürsel: Konya, Aksaray ve Akşehir yörelerine ait kayıtlarda zikri geçen Kadı Mürsel, XIV. yüzyıl ikinci yarısında ve XV. yüzyıl başlarında Karamanoğulları memleketinde yaşamış eşraftan olup, Karamanoğlu II. Mehmed Bey’in kazaskerliğini yapmıştır.⁸ Konya merkezinde Kadı Mürsel’in adıyla kayıtlı camii, hangâh, zaviye ve medrese mevcuttur.⁹ Bunlardan Kadı Mürsel Camii, Konya’da II. Mehmed Bey zamanında 1409 tarihinde yaptırılmıştır. Kadı Mürsel’in bugün için Konya’nın Meram ilçesine bağlı Yatağan köyündeki¹⁰ hayratından dolayı¹¹ Yatağan Mürsel olarak da anıldığını tahmin ediyoruz. Yatağan Mürsel’in türbesi bu köydedir. Menkıbevi rivayetlere göre Yatağan Mürsel, Hacı Bektaş-ı Veli ve diğer bazı Horasan erenleriyle birlikte Anadolu’ya gelmiştir. Tahrir defterinde, Hacı Bektaş’ın torunları arasında Mürsel adlı bir şahıs geçmektedir.¹² Görüldüğü üzere Kadı Mürsel, konumuz olan Kara Mürsel’in vefatından yaklaşık 70 yıl sonra kayıtlarda zikredilmiştir. Diğer bir ifade ile Kara Mürsel, ondan üççeyrek asır önce yaşamıştır.

Baba Mürsel/Mürsel Sultan/Mürsel Bâli: Sözlü rivayetlere göre Hacı Bektaş-ı Veli’nin manevi evladı ve halifelerinden Fatıma Ana (Kadıncık Ana)’nın oğlu olan Seyyid Ali Sultan’ın oğludur. Anadolu’da Bektaşî geleneğinde önemli bir isim olan Balım Sultan’ın (ö.1521) ise babasıdır. 48 yıl şeyhlik ettiğine inanılır. Eğirdir’de Baba Sultan Türbesi olarak da bilinen mekânda Hacı Bektaş’ın torunlarından Baba Sultan’ın yani Mürsel Bâli’nin yattığına inanılıyor.¹³ Selçuklu tarzında inşa edilmiş türbenin kapısı üzerindeki kitabede Hamidoğlu İlyas Bey tarafından 1358 yılında yaptırıldığı yazılı imiş. Bu çelişkili bilgilere göre, Balım Sultan ile babası kabul edilen Mürsel Baba arasında bir buçuk asırdan fazla bir süre bulunuyor. Diğer taraftan Rumeli’nde Dimetoka’nın Ruşenler köyünde Mürsel sırtı

6 قَالَ الْمَلَأَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتَضَعُّوْا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنْ صَالِحًا مَرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ
Kur’ân-ı Kerîm, A’raf Süresi, Ayet Nr.75.

7 Salahattin Polat: “Mürsel”, TDV. İA, C.32, 2006, s. 52-54.

8 Neşri tarihinin sadeleştirilmiş bir yayınında bu ad Kara Mürsel olarak okunsa da bunun Kadı Mürsel olması icap eder. Bk. Mehmed Neşri: *Cihânnümâ*, s. 209.

9 *387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defteri I (1530)*, Haz. Ahmet Özkılıç, Ali Coşkun ve başk. Ankara, 1996, s. 28, 87, 90, 132, 133, 138.

10 Bu köy Konya’nın batısında bulunmakta olup, Konya il merkezine yaklaşık 55 km. mesafededir. C.Y.

11 Zeki Oral: “Karamanoğulları Tarihine Ait Vesikalar, Yatağan Mürsel Vakfiyesi”, *Bellekten*, C.18, Sayı: 71, TTK, Ankara, 1954.

12 Yılmaz Kurt: “Sivas Sancağında Kişi Adları”, *OTAM* 4 (1993), s. 258.

13 S. Sükûti Yiğitbaşı: *Eğirdir-Felekâbad Tarihi*, İstanbul, 1972’den naklen Mehmet Altunmeral: “Hızırnâme’de Eğirdir ve Eğirdirli Veliler”, *Celal Bayar Ü. SBE. Dergisi*, Yıl: 2013, C.11, Sayı: 2, s. 504-512.

denilen yerde de Mürsel Bâli'nin türbesi vardır. Her hâlükârda Baba Mürsel, konumuz olan Kara Mürsel'den sonra yaşamıştır.

Yukarıda zikri geçen Mürsel adlı iki ayrı şahsiyet de Kara Mürsel vefat ettikten sonra dünyaya gelmişlerdir. Yani bu şahıslar, Mürsel adını ilk kullanan kişiler değillerdir. XIII. yüzyılda da Anadolu'da Mürsel adını taşımış meşhur bir zata tesadüf olunamıyor. XI-XIV. yüzyıllar arasında Selçuklu ve Beylikler tarihine dair kaleme alınmış eserlerde ve hatta XV-XVI. yüzyıllarda telif olunmuş Osmanlı ve muasırı olan devletlere ait klasik İslam kaynaklarında¹⁴ Mürsel ismini taşıyan önde gelen bir şahsa rastlanamamıştır.

Kara Mürsel'in yaşadığı takribi dönem olan 1260-1340 yılları arasında yani Türkiye Selçukluları ve Beylikler Anadolu'sunda kullanılan isimlere bakıldığında Kara Mürsel'le çağdaş veya ondan az evvel ve az sonra yaşamış silah arkadaşları, devlet adamları ve önde gelen diğer şahsiyetlerin isimleri ya eski Türk adlarıdır ya da o dönem İslam toplumunda kullanılan klasik Müslüman Türk isimleridir.¹⁵ Ertuğrul Gazi, Osman Gazi ve Orhan Gazi devirlerinde yaşamış olup Kara Mürsel'le muasır sayılabilecek Osmanlı ve Karasioğulları beyliklerine mensup hanedan azası, devlet adamı, ümera, ahi, derviş, ilim adamı, alp ve gazilerin isim ve lâkapları incelendiğinde bu durum görülecektir.¹⁶

Kara Mürsel'in Karasi ve Osmanlı Memleketlerindeki Muasırları

Abdurrahman Gazi/Gazi Abdurrahman (Osman Gazi ve Orhan Gazi devri kumandanlarından),

Ahi Hasan, (Şeyh Edebâli'nin kardeşi olan Ahi Şemseddin'in oğlu. Osman Gazi ve Orhan Gazi devri Ahilerinden),

Ahi Musa (I. Murad devri ilk yıllarında Gelibolu'daki Ahi reislerinden),

Ahi Şemseddin (Şeyh Edebâli'nin kardeşi. Osman Gazi ve Orhan Gazi devri Ahilerinden),

Ahmed Paşa (Şeyh Mahmud'un oğlu, yani Şeyh Edebâli'nin torunu. Orhan Gazi devri vezirlerinden),

Ak-baş (Osman Gazi ve Orhan Gazi devri kumandanlarından, Kandıra ili ona verilmişti),

Ak Sungur (Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın kumandanlarından),

Ak Temür/Ak Timur (Osman Gazi'nin kardeşi Gündüz Bey'in oğlu, Bursa kuşatmasında bulundu),

Akça Koca (Osman Gazi ve Orhan Gazi'nin silah arkadaşlarından. Ö.1329'dan az önce. Mezarı Kandıra yakınlarında bir dağ üzerinde),

Alâaddin Paşa (Hacı Kemâleddin'in oğlu. İlk Osmanlı veziri),

Alâaddin Ali Paşa (Osman Gazi'nin büyük oğlu. Orhan Gazi'nin kardeşi),

Alâaddin Esved (Bk. Kara Hoca),

14 Bu eserler; Azimî Tarihi, Buğyetü't-taleb, Ahbârü'd-devleti's-Selçukiyye, Râhatü's-sudür, Tarih-i Cihan-güşa, Baybars Tarihi, El-Evâmirü'l-Alâiyye, Ebû'l-Ferec Tarihi, Ravzatü'l-küttâb, Müsameretü'l-ahbâr, Câmîü't-tevârih, Makâlât-ı Seyyid Harun, Menâkıb-ı Cemâleddin Sâvî, Menâkıbu'l-ârifin, Anonim Selçuknâme, Bezm ü Rezm, Zafernâme, Dâstan ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman, Tarihnâme, Hadikatü's-selâfin, Tevârih-i Âl-i Selçuk, Düsturnâme, Behçetü't-tevârih, Târih-i Ebû'l-Feth, Saltuknâme, Kitab-ı Diyarbekriyye, Heşt Behişt, Ahsenü't-tevârih, Âşıkpaşaoğlu Tarihi, Câmîü'd-düvel, Neşrî Tarihi, Oruç Bey Tarihi, Rûhî Tarihi, Anonim Osmanlı Kroniği, Babür Vekayii, Tâcü't-tevârih, Tevârih-i Âl-i Osman, Abdal Musa Velâyetnâmesi, Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi vb. şekilde sıralanabilir. XII-XVI. yüzyıllar arası Türk ve İslam dünyasında telif olunmuş bu eserlerin künyeleri kaynakça kısmında alfabetik olarak listelenmiştir. C.Y.

15 Göktürklerden Osmanlılara Türklerde şahıs adı verme usul ve özellikleri üzerine büyüklü küçüklü çok sayıda yayın yapılmış olup bunlar arasından şimdilik bk. Ebulfez Amanoğlu: "Eski Türk Onomastiği Üzerine Notlar", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 13, Erzurum, 1999, s. 61-67.

16 İlgili bu isimlerin geçtiği eserler için kaynakça kısmına bk. C.Y.

Ali Paşa (Bk. Alâaddin Ali Paşa),
Alp Gündüz (Bk. Gündüz Alp),
Ay-doğdu (Gündüz Alp'in oğlu. Osman Gazi'nin yeğeni. 1302 yılında şehit düştü),
Aygut Alp (Osman Gazi ve Orhan Gazi'nin silah arkadaşı. İznik'in fethine katıldı, İnönü ona verildi),
Balaban Çavuş (Selçuklu sultanından Osman Gazi'ye beylik menşuru getirdi),
Balabancık (Osman Gazi'nin kardeşinin yiğitlerinden. Balaban Çavuş'la aynı şahıs olabilir),
Bay Hoca/Bay Koca, (Osman Gazi'nin kardeşi Saru Batı/Saru Yatı'nın oğlu, İnegöl tekfuru ile yapılan savaşta şehit düştü),
Bâzârlu (Osman Gazi'nin oğlu),
Çoban (Osman Gazi'nin oğlu),
Davud-i Kayserî (Orhan Gazi devrinde İznik medresesi baş müderrisi yapıldı),
Demir-han Bey (Karasi Bey'in oğlu. Karasioğulları hükümdarı),
Derviş Durdu (Şeyh Edebâlı'nın müritlerinden),
Dursun Bey (Karasi Bey'in oğlu. Karasioğulları hükümdarı),
Dursun Fakih/Tursun Fakih (Osman Gazi devri ulemasından, ilk hutbeyi okudu),
Dündar Bey (Ertuğrul Gazi'nin kardeşi, Osman Gazi'nin amcası),
Ece Bey (Karasioğlu kumandanlarından. Bilahare Orhan Gazi'nin hizmetine girdi, Rumeli fetihlerinde bulundu),
Ece Halil (Bk. Ece Bey),
Edebâlı (Bk. Şeyh Edebâlı),
Ertuğrul Gazi (Osman Gazi'nin babası),
Evrenos Bey (Karasioğlu kumandanlarından, bilahare Osmanlı hizmetine girdi),
Fatma (Osman Gazi'nin kızı),
Gazi Abdurrahman (Bk. Abdurrahman Gazi),
Gazi Fazıl Bey (Karasioğlu kumandanlarından, bilahare Orhan Gazi'nin hizmetine girdi),
Gazi Rahman (Bk. Kara Rahman),
Geyikli Baba (Osman Gazi ve Orhan Gazi devri erenlerinden),
Gök Alp (Ahmedî'ye göre Ertuğrul Gazi'nin kardeşi),
Gün-doğdu (Ertuğrul Gazi'nin kardeşi),
Gündüz Alp (Ertuğrul Gazi'nin babası),
Gündüz Alp/Gündüz Bey/Alp Gündüz (Ertuğrul Gazi'nin oğlu, Osman Gazi'nin ağabeyi. İnegöl savaşında şehit düştü),
Hacı Ahmed (İl-eri Hoca'nın oğlu. Orhan Gazi devrinde Bursa'da mescit yaptırdı),
Hacı Hasan (Şeyh Edebâlı'nın müritlerinden birinin torunu. İznik'in fethinden sonra

Orhan Gazi tarafından yaptırılan imaretin şeyhliğini ona verdiler),

Hacı İl-beyi (Karasioğlu kumandanlarından ve vezirlerinden, bilahare Osmanlı hizmetine girdi, 1360'larda vefat etti),

Hacı İlyas (Akça Koca'nın oğlu),

Hacı Paşa (Orhan Gazi devri vezirlerinden),

Halil (Orhan Gazi'nin Kantakuzen'in kızı Theodora'dan dünyaya gelmiş oğlu),

Hamid (Osman Gazi'nin oğlu),

Hasan Alp (Ertuğrul Gazi ve Osman Gazi devri kumandanlarından. Yar-hisar ona verildi),

İbrahim (Orhan Gazi'nin oğlu),

İl-eri Hoca (Orhan Gazi'nin musahiplerinden),

Kalem Bey/Kalem-şah (Karasioğullarının atalarından),

Kara Abdurrahman (Bk. Kara Rahman)

Kara Alâaddin (Bk. Kara Hoca),

Kara Ali Alp (Aygut Alp'in oğlu, Timurtaş Paşa'nın babası. Osman Gazi ve Orhan Gazi devri kumandanlarından. Alyos adasını fethetti),

Kara Beke/Kara Teke (Ertuğrul Gazi'nin kumandanlarından).

Kara Halil, Cendereli/Çandarlı (Orhan Gazi devri Ahilerinden. Bilecik ve Bursa kadılığı yaptı),

Kara Hoca, (İznik'in fethinden sonra Orhan Gazi tarafından yaptırılan caminin hatipliğini yaptı),

Kara Oğlan (Ertuğrul Gazi devri kumandanlarından),

Kara Osman. (Bk. Osman Gazi),

Kara Rahman (Abdurrahman Gazi'nin oğlu, cesaretiyle ünlendi),

Kara Rüstem (Karaman ilinden gelip I. Murad'ın hizmetine giren bilge kişilerden),

Kara Tegin (Ertuğrul Gazi devri kumandanlarından),

Kara Teke (Bk. Kara Beke),

Kara Timurtaş Paşa (Aygut Alp'in torunu. I. Murad devri vezirlerinden),

Karasi Bey (Kalem Bey'in oğlu. Karasioğullarına adını veren bey),

Kasım (Orhan Gazi'nin oğlu),

Koñur Alp/Kongur Alp (Ertuğrul Gazi'nin kumandanlarından. Osman Gazi'nin silah arkadaşlarından. İznik fethi öncesi vefat etti),

Kumral Abdal/Kumral Baba/Kumral Dede (Şeyh Edebalı'nın müritlerinden Derviş Durdu'nun oğlu. Osman Gazi'ye saltanat beşareti var),

Lala Şahin Paşa (Orhan Gazi ve I. Murad devri kumandanlarından),

Mahmud Alp (Ertuğrul Gazi ve Osman Gazi devri kumandanlarından),

Mâlhun Hâtun/Mâlhâtun (Osman Gazi'nin eşi),

Mehmed Paşa (Şeyh Edebâlı'nın oğlu),
Melik (Osman Gazi'nin oğlu),
Mihmad (Ertuğrul Gazi ve Osman Gazi devri kumandanlarından),
Murad Bey (Orhan Gazi'nin oğlu),
Orhan Gazi (Osman Gazi'nin oğlu),
Osman Gazi /Otman Bey/Kara Osman (Ertuğrul Gazi'nin oğlu, Fahreddin lakabını kullanmıştır),
Ömer Bey (Osman Gazi'nin diğer kayınpederi),
Pazarlu (Bk. Bâzârlu),
Râbia Hatun (Osman Gazi'nin eşi),
Rahman Gazi (Bk. Abdurrahman Gazi),
Saltuk Alp (Osman Gazi'nin silah arkadaşlarından. Bursa'nın fethinde bulundu),
Samsa Çavuş (Ertuğrul Gazi, Osman Gazi ve Orhan Gazi'nin silah arkadaşlarından, Mudurnu yöresine yerleşti),
Saru Batı/Saru Yatı (Ertuğrul Gazi'nin oğlu. Osman Gazi'nin kardeşi. Lakabı Savcı Bey. Bizans'la savaşta şehit düştü),
Saru Yatı (Bk. Saru Batı)
Savcı Bey. (Bk. Saru Batı),
Savcı Bey (Ahmet Cevdet'e göre, Osman Gazi'nin oğullarından, muharebede şehit düştü),
Sinaneddin Yusuf (Muslihiddin Musa'nın oğlu. Orhan Gazi devrinin son veziri),
Sultan (Orhan Gazi'nin oğlu),
Sungur Tegin (Ertuğrul Gazi'nin kardeşi),
Sülemiş Çavuş (Samsa Çavuş'un kardeşi, Ertuğrul Gazi devri kumandanlarından),
Süleyman Bey (Karasi Bey oğlu. Donanmasıyla Gelibolu akınlarına katıldı),
Süleyman Paşa, Şehzade (Orhan Gazi'nin oğlu),
Süleyman-şah (Çoğu Osmanlı kaynağına göre Ertuğrul Gazi'nin babası),
Şeyh Edebâlı (Osman Gazi'nin kayınpederi, Ahi reisi),
Şeyh Mahmud (Şeyh Edebâlı'nın oğlu. Osman Gazi devri Ahilerinden),
Taz Ali (Osman Gazi'nin adamlarından, 1302'de İznik kuşatmasında kendisine bir hisar verildi),
Timur. Bk. Ak-timur
Turgut Alp (Ertuğrul Gazi, Osman Gazi ve Orhan Gazi devri kumandanlarından. İnegöl'ün fethinde bulundu, 1330'da sağ),
Tursun Fakih. Bk. Dursun Fakih.
Turud (Şeyh Edebâlı'nın müridi),
Yahşi Bey, Şücâüddin (Karasi Bey oğlu. Karasioğullarında Bergama emiri),

Yahşilü (Ertuğrul Gazi devri kumandanlarından),

Yakup Ece (Orhan Gazi devri kumandanlarından. Rumeli fetihlerine katıldı),

Zekeriya Baba (Osman Gazi, ona Ermeni-pazarı yöresinde vakıflarda bulundu).

Yukarıdaki listede de görüldüğü üzere, 1260-1340'lı yıllar arasında Anadolu'da Osmanlı muhitleri veya yakın çevrelerinde kullanılan şahıs isimleri, iki önemli kaynaktan beslenmiştir. Bunlardan ilki, Göktürkler zamanından Türkiye Selçuklularının son zamanlarına kadar, Türk milletine mensup alplerin kullanmış olduğu geleneksel ve milli Türk ad verme sistemidir. Ak-baş, Ak Sungur, Ak Timur, Akça Koca, Ay-doğdu, Aygut Alp, Balaban, Bay Koca, Demir-han, Dursun, Edebâli, Ertuğrul, Gündüz, İl-beyi, Koñur Alp, Saltuk, Turgut gibi kişi adları ve “Apa, Alp, Bey” gibi unvanlar bu sistemin Batı Anadolu Türklüğündeki devamlılığını göstermektedir. Osmanlıların kuruluş devri şahıs adları listesinin ikinci mühim kaynağını ise özellikle XIII. yüzyılda Anadolu'da güç kazanmaya başlamış İslamî ad verme geleneği ve elbette tasavvufî birikim teşkil etmiştir. Abdurrahman, Alâaddin, Hasan, Ahmed, Mahmud, Murad, Süleyman gibi isimler bu ikinci kaynağın ürünleridir. Diğer taraftan İslâm ülkelerinin meşhur hükümdar ve âlimlerinin adları da yörede tekrarlanmıştır.

Tespit edilebildiği kadarıyla Kara Mürsel'in doğup büyüdüğü ve faaliyet gösterdiği yıllarda Batı Anadolu muhitinde “Mürsel” şahıs adını başka kimse taşıymıyordu. Netice bu şekilde olunca “Mürsel” adının kullanımıyla ilgili bazı tespitler için Osmanlı dönemine ait tapu tahrir defterleri, vakıf kayıtları ve vakfiyeler gibi diğer kaynaklara müracaat edilmesi zaruri olmuştur. Ancak Anadolu'da XIII-XVI. yüzyıllar arasına ait çok sayıda defter ve belge bulunmakta olup, sırf “Mürsel” adını bulmak için bu kadar belgenin incelenmesi ise kabul etmek gerekir ki kısa vadede mümkün olamaz. Buna rağmen bahsi geçen dönemlere ait çok sayıda tapu tahrir defterini de tarama imkânı elde edilmiştir.

Anadolu'da Mürsel'le İlgili Topluluk, Şahıs ve Yer Adları

XV-XVI. yüzyıllara ait tapu tahrir defterlerine bakıldığında o dönemlerde Mürsel adının bir ölçüde yaygınlık kazanmaya başladığı görülüyor. Mürsel'le ilgili aşağıda verilecek olan topluluk, şahıs ve yer adlarının büyük bir kısmı, XIV-XVI. yüzyıllara aittir. Yer adlarının bazılarının XIII. yüzyıla inme durumu olsa da bunu teyit etmek zor görünüyor.

Mürsel Adını Taşıyan Aşiret ve Cemaatler (XV-XVII. Yüzyıllar)

Kara Mürsellü Cemaati: Kocaeli Sancağının Üsküdar kazasında. Türkmen taifesinden.¹⁷

Kara Mürsellü (Yanaklı) Cemaati: Sivas sancağının Yeni-il (Sivas'ın güneyi) kazasında. Dulkadirli Türkmenlerinden ve Oğuzların Afşar boyundan. 1583 tarihinde 218 hane ve 72 müc. nüfusa sahipti.¹⁸

Kara Mürsellü Cemaati: Antep Sancağında. Türkmen taifesinden.¹⁹

Kara Mürsellü Cemaati: Halep Sancağında. Türkmen taifesinden.²⁰

Kara Mürsellü Cemaati: Rakka Eyâletinin Rum-kale kazasında. Türkmen taifesinden.²¹

Kara Mürsellü Cemaati: Paşa Sancağının Tatar-pazarı kazasında. Türkmen taifesinden.²²

17 Cevdet Türkay: *Osmanlı İmparatorluğunda Oymak Aşiret ve Cemaatler*, Tercüman Kaynak Eserler Serisi, İstanbul, 1979, s. 483.

18 BOA. TD. Nr.604, s. 197-200. Buradan naklen Yusuf Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650) III*, TTK, Ankara, 2009.

19 Türkay: *Oymak Aşiret ve Cemaatler*, s. 483.

20 Türkay: *Oymak Aşiret ve Cemaatler*, s. 483.

21 Türkay: *Oymak Aşiret ve Cemaatler*, s. 483.

22 Türkay: *Oymak Aşiret ve Cemaatler*, s. 483.

Kara Mürsellü Cemaati: Köstendil Sancağının Toyran kazasında. Türkmen taifesinden.²³

Mürsel Aşireti/Mürseli Cemaati: Varna²⁴ ve Silistre yörelerinde.

Mürsel Tiri (Tir-i Cedid Durmuş ve İlyas) Cemaati: Menteşe sancağının Peçin kazasında Güne Barza Cemaatine tâbi. 1532'lerde 93 haneden mürekkep bu cemaat Oğuzların Yuva boyuna mensuptu.²⁵

Mürseller Cemaati: Kütahya sancağında sakin bu topluluk, Oğuzların Yazır boyundan ve Ak-keçili Yörüklerine tâbi idi. 1530'da 21 hane ve 7 müc. nüfusu vardı.²⁶

Mürseller Saluru Cemaati: Konya sancağında Konya-sahrası nahiyesinde sakin topluluk Oğuzların Salur boyuna mensuptu. Yöre ile ilgili farklı tahrir defterlerine göre bu topluluk birkaç parça halinde yaşıyordu. Bu topluluk 63 numaralı (1518 tarihli) defterde 5 hane, 455 numaralı (1518 tarihli) defterde 19 hane ve 399 numaralı (1522) defterde ise 23 hane nüfuslu olarak gösteriliyor. Aynı tarihlerde yörede Mürseller Saluru adlı bir de köy bulunuyordu.²⁷

Mürsellü Cemaati: Paşa Sancağının Şehir-köy kazasında. Yörük taifesinden.²⁸

Mürsellü Cemaati: Bursa Sancağının Bergama ve Kete kazalarında. Yörük taifesinden.²⁹

Mürsellü Cemaati: Kütahya sancağında Bozkuş Yörüklerine tâbi bu topluluk, Oğuzların Salur boyundandı. 1530'ta 36 hane ve 28 mücerred; 1571'de 15 hane nüfusa sahipti.³⁰

Mürsellü Yörükleri: Kütahya sancağında Kılcan Yörüklerine tâbi bu topluluk, Oğuzların Salur boyundandı. 1519'da 9 hane ve 3 müc. nüfusu vardı. Aynı tarihlerde yörede Bozkuş taifesine bağlı bir cemaat de aynı adı taşıyordu.³¹

Mürsellü Cemaati: Hamid sancağında Karamanlu cemaatine bağlı bu topluluk, Oğuzların Karkın boyundandı. 1567'de 25 hane nüfusu vardı.³²

Mürsellü Cemaati: Bozok sancağının Kır-şehri (Kırşehir) kazasında sakin bu topluluk, 1520'lerde 4 hane ve 4 müc. nüfusa sahipti.³³

Mürsellü Cemaati: İçel sancağının Silifke kazasında İçel Yörükleri tâifesinden ve Bozdoğan Yörüklerine tâbi bu topluluk, Varsak boyundandı. 1721'de 11 hane ve 5 müc. nüfusa sahipti.³⁴

Mürsellü Cemaati: Tarsus sancağında Orhan Beylü taifesine bağlı Hacı Hüseyinli cemaatine mensup olup Oğuzların Yüreğir boyundandı. 1543'te 31 hane ve 9 müc., 1572'de ise 34 hane ve 14 müc. nüfusa sahipti.³⁵

Mürsellü Cemaati: Tarsus sancağının Kosun nahiyesinde Aygünlü cemaatine mensup olup Oğuzların Yüreğir boyundan oldukları anlaşılan bu topluluk 1572'de 11 hane ve 10

23 Türkay: *Oymak Aşiret ve Cemaatler*, s. 483.

24 *370 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rûm-ili Defteri II (1530)*, Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara, 2002, s. 428.

25 BOA. TD. Nr. 176, s. 87. Buradan naklen Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler IV*.

26 *438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri I (937/1530)*, Haz. A. Özkılınç, A. Coşkun ve başk. Ankara, 1993, s. 18, 20, 23.

27 BOA. TD. Nr.63, s. 43; BOA. TD. Nr.399, s. 22; BOA. TD. Nr.455, s. 38'den naklen Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler IV*.

28 Türkay: *Oymak Aşiret ve Cemaatler*, s. 599.

29 Türkay: *Oymak Aşiret ve Cemaatler*, s. 599.

30 *438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri I*, s. 18; TKA. TD. Nr.47, v.355a. Buradan naklen Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler, IV*.

31 BOA. TD. Nr.49, s. 118.'den Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler IV*; Sadullah Gülten: "XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağında Yörükler", *Dumlupınar Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 28 (2010), s. 171-194.

32 TKA. TD. Nr.51, v.334b. Buradan naklen Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler IV*.

33 *998 Numaralı Muhasebe-i Dîyar-ı Bekr ve Arab ve Zü'l-kadiriyye Defteri II*, Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara, 1999, s. 644.

34 TKA. VCD. Nr.130, v.21a. Buradan naklen Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler IV*.

35 BOA. TD. Nr.229, s. 173-174; TKA. TD. Nr.134, v.60b.'dan naklen Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler IV*.

müc. nüfusa sahipti.³⁶

Mürsellü Cemaati: Maraş Yörükleri taifesi içinde Cerid cemaatine tâbi bu topluluk, Oğuzların Afşar boyundandı. 1563'te 13 hane nüfusu vardı.³⁷

Mürsellü Cemaati: Dulkadiroğulları Beyliği yıkılınca, Osmanlı devlet otoritesi bir kısım Yörük aşiretlerini iç ve güneyden alarak Halep civarına sürmüştür. Bunların içinde Mürselli aşiretinin de var olduğu görülüyor.³⁸

Mürsel Beylü Tiri Cemaati: Menteşe sancağının Mazun kazasında Güne Barza Cemaatine tâbi. 1583'lerde 38 haneden mürekkep bu cemaat, Oğuzların Yuva boyuna mensuptu.³⁹

Mürsel Fakih Cemaati: Menteşe sancağının Peçin kazasında Güne Barza cemaatine tâbi olup Oğuzların Yuva boyuna mensuptu. 1562'lerde 29 hane nüfusu vardı. Aynı yıla ait kayıtlara göre Balat kazasında da Mürsel Fakih (Nefs-i Kara-keçili) Cemaati adını taşıyan ve 215 hane nüfusuna sahip bir topluluk daha mevcuttu. 1583'te ise bu topluluğun adı Mürsel Fakih Tiri nâm-ı diğer Kara-keçili Cemaati olarak verilmiş olup, 180 hane nüfusludur. Cemaat, bu son kayıтта Kayı boyundan gösterilmiştir. 1583 tarihli defter kaydında Peçin kazasında Mürsel Fakih Tiri Cemaati adını taşıyan küçük bir topluluk daha vardı (3 hane).⁴⁰

Mürsel Fakih Cemaati: Sivas sancağında Etrâk-i Ulu-yörük taifesinden ve Gerenpa bölüğünden olan bu cemaat Oğuzların Salur boyuna mensuptu. 1485'lerde 33 haneden oluşuyordu.⁴¹

Mürsel Fakih/Mürsel Fakihli Cemaati: 1526 ve 1532 tarihli tahrirlere göre Maraş sancağında Dulkadirli Türkmenlerine (Maraş Yörükleri'ne) tâbi Döngelli taifesindendi ve Oğuzların Afşar boyuna mensuptu. Bu tarihlerde 14 hane nüfusu vardı. 1563'te ise 15 hane nüfusa sahipti.⁴²

Mürsel Fakih Cemaati: Paşa Sancağının Çırpan kazasında.⁴³

Mürsel Kayalu Cemaati: 1526 tarihli tahrire göre Maraş yöresinde Döngelli taifesine bağlı cemaatlerden.⁴⁴

Mürsel Kocalu Cemaati: 1560'larda Diyarbakır sancağında sakin bu konar-göçer topluluk Boz-ulus Türkmenlerine mensup olup o tarihlerde 121 hane ve 64 müc. nüfusa sahipti. Aynı defter kaydında Mürsel Kocalu Cemaati adını taşıyan 34 hane ve 12 müc. nüfuslu bir topluluk daha verilmiştir.⁴⁵

Görüldüğü üzere XV-XVII. yüzyıllarda Mürsel adını taşıyan çok sayıda cemaat/topluluk Batı ve Güney Anadolu toprakları ağırlıklı olmak üzere geniş bir sahaya yayılmış durumdadır. Bunların bir kısmının Kara Mürsel'le doğrudan bir bağının olması söz konusu değildir. Çünkü Anadolu ve Suriye'de Mürsel adını taşıyan başka topluluk liderlerinin de yaşadığı malumdur. En azından Mürsel Fakih adlı bir önde gelene bağlı konar-göçer toplulukların Muğla, Sivas ve Maraş çevresinde yaşadıkları tespit olunuyor. Bunun dışında

36 TKA. TD. Nr.134, v.141a. Buradan naklen Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler IV*.

37 TKA. TD. Nr.116, v.9b.

38 Türkiye: *Oymak Aşiret ve Cemaatler*, s. 599.

39 TKA. TD. Nr. 110, s. 5b-6a. Buradan naklen Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler IV*.

40 BOA. TD. Nr.337, s. 10a, 13a-b; TKA. TD. Nr.110, v.9b; 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530), s. 486; Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler IV*.

41 BOA. TD. Nr.19, s. 339-340. Buradan naklen Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler IV*.

42 998 Numaralı Muhasebe-i Diyar-ı Bekr ve Arab ve Zü'l-kadiriyye Defteri II, s. 454; İbrahim Solak: "XVI. Yüzyılda Maraş ve Çevresinde Dulkadirli Türkmenleri", *S. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 12, Konya, 2002, s. 124; BOA. TD. Nr.402, s. 442; BOA. TD. Nr.116, v.188b. Buradan naklen Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler IV*.

43 Türkiye: *Oymak Aşiret ve Cemaatler*, s. 599.

44 Solak: "XVI. Yüzyılda Maraş ve Çevresinde Dulkadirli Türkmenleri", s. 124.

45 BOA. TD. Nr.531, s. 76-78, 79. Buradan naklen Halaçoğlu: *Anadolu'da Aşiretler IV*; Krş. Türkiye: *Oymak Aşiret ve Cemaatler*, s. 599.

Mürsel Bey, Mürsellü gibi topluluk isimlerinin Kara Mürsel Bey'le bir münasebetini kurmak da mümkündür.

Mürsel ile İlgili Yer ve Şahıs Adları

Kara Mürsellü Köyü: Tatar-pazarı kazasında. Burada Emir Fakih Argı, İsa Bey Argı ve Kara-pınar Argı gibi mevki adları geçiyor.⁴⁶

Kara Mürsellü Köyü: Yalak-âbâd nahiyesinde. Hane nüfusu: 194.

Kara Mürsel Köyü: Eskiden Çorum ili Sungurlu nahiyesine bağlı iken günümüzde Çankırı ili Kızılırmak ilçesine bağlıdır.

Hacı Mürsel: 1484 tarihli Kayseri Tapu Tahrir defterinde geçen reayadan Evliya'nın babası.⁴⁷ Buna göre Hacı Mürsel, XV. yüzyıl ortalarında hayatta olmalıdır.

Mürsel: 1502-1507 tarihlerinde hazırlanmış Beyşehir Tapu Tahrir defterinde adı geçen Fasıllar köyü reayası. Babasının adı Evliya.

Mürsel: Yusuf'un babası. Kastamonu livasında.⁴⁸

Mürsel: Kütahya livasında.⁴⁹

Mürsel: İbrahim'in oğlu. Konya'da.⁵⁰

Mürsel: Canik livasında.⁵¹

Mürsel: Rüstem'in oğlu.⁵²

Mürsel: Kale görevlisi. Nasuh'un oğlu. İzvornik livasında.⁵³

Mürsel: Kale bölükbaşı. Nezir'in babası. Bosna livasında.⁵⁴

Mürsel: Abdullah'ın oğlu. Şam livasında. Yöre Türkmenlerinden Döğler cemaati reayasından. Bu livada Türkmen taifeleri reayası arasında Mürsel adı yaygındır.⁵⁵

Mürsel Bey: Halep livasında Beydili Oğuz boyuna tâbi Bozkoyunlu taifesinin boy beylerinden olup, kardeşi Bekir Bey'le birlikte zikredilmiştir. Babasının adı Mahmud Bey idi. Halep livası tahrir defterinde adı veya babasının adı Mürsel olan çok sayıda kişi tespit edilmektedir. Yörenin XVI. yüzyıldaki moda isimlerinden olduğu anlaşılıyor.⁵⁶

Mürsel Fakih: Bolu livasının Onikidivan (Bartın) kazasında.⁵⁷

Mürsel Fakih: Alagöz'ün mu'takı. Bosna livasında.⁵⁸

Mürsel Fakih: Mustafa'nın babası. Bosna livasında.⁵⁹

Mürsel Şeyh: Şeyh oğlu. Bolu livasında.⁶⁰

46 370 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rûm-ili Defteri I (1530), s. 112.

47 Mehmet İnbaşı: *Tapu Tahrir Defteri 38, 1484 Tarihli*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi yayını, 2009, s. 26.

48 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri II (937/1530), s. 603.

49 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri I (937/1530), s. 55, 62.

50 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defteri I (1530), s. 36, 68.

51 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defteri II (1530), s. 677.

52 370 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rûm-ili Defteri I (1530), s. 53.

53 91, 164, MAD 540 ve 173 Numaralı Hersek Bosna ve İzvornik Livaları İcmal Tahrir Defterleri (1520-1533), BDAGM. Yayını, Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara, 2005, s. 176.

54 91, 164, MAD 540 ve 173 Numaralı Hersek Bosna ve İzvornik Livaları İcmal Tahrir Defterleri, s. 540/178.

55 401 Numaralı Şâm Livası Mufassal Tahrir Defteri I (942/1535), Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara, 2011, s. 700, 702, 704, 708.

56 397 Numaralı Halep Livası Mufassal Tahrir Defteri I (943/1536), Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara, 2010, s. 742.

57 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri II, s. 511, 568.

58 91, 164, MAD 540 ve 173 Numaralı Hersek Bosna ve İzvornik Livaları İcmal Tahrir Defterleri, s. 133.

59 91, 164, MAD 540 ve 173 Numaralı Hersek Bosna ve İzvornik Livaları İcmal Tahrir Defterleri, s. 540/132.

60 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri II, s. 569.

Mürsel Şeyh: Tur Ali Şeyh oğlu. Bolu livasında.⁶¹

Mürsel Çiftliği: XVI. yüzyılda Hüdavendigâr livasına bağlı.⁶²

Mürsel Köyü: Günümüzde Bursa ili Mudanya ilçesine bağlı. Karamürsel ilçesinin güneybatısına düşüyor, arada büyük bir mesafe bulunmamaktadır.

Mürsel Köyü: XVI. yüzyılda Teke livasının Elmalu kazasına bağlı idi.⁶³ Günümüzde yine Antalya ili Elmalı ilçesine bağlı bu yerin adı Mursal Köyü olarak geçmektedir.

Mürsel Köyü: XVI. yüzyılda Şumnu kazasına bağlı.⁶⁴

Mürsel Köyü: Günümüzde Samsun ili Havza ilçesine bağlı.

Mürsel Köyü: 1928'de ve günümüzde Sivas ili Kangal ilçesi Kavak bucağına bağlı.

Mürsel Kuyusu: XVI. yüzyılda Konya livası Bayburt kazasında.⁶⁵

Mürsel Mezrası: XVI. yüzyılda Kocaeli livasının Gebze kazasında.⁶⁶

Mürsel Mezrası: XVI. yüzyılda Sis kazasında.⁶⁷

Mürsel Mezrası: XVI. yüzyılda Maraş livasının Göksun nahiyesinde.⁶⁸ Günümüzde yine Maraş ili Göksun ilçesine bağlı olup Mürsel Köyü şeklinde kayıtlıdır.

Mürsel-deresi Mezrası: XVI. yüzyılda Sis kazasında.⁶⁹

Mürsel-kayası Cebeli: XVI. yüzyılda Adana kazasına bağlı.⁷⁰

Mürsel Yaylası: Günümüzde Gümüşhane'nin Kürtün ilçesinde.

Mürsel Fakih Köyü: XVI. yüzyılda Zağra-i Eski-hisar kazasında.⁷¹

Mürsel Hacı Çiftliği XVI. yüzyılda Kütahya livası Sazanos nahiyesinin Hacı köyünde.⁷²

Mürselcik Köyü: Amasya livasında Simre-i Ladik nahiyesinde.⁷³

Mürselcik-i Etrâkiyye Köyü: Çorumlu livasının Çorumlu kazasının Emlâk divanında.⁷⁴

Mürsellers Köyü: Bolu livasının Ulus kazasında.⁷⁵

Mürsellers Köyü: Kastamonu'nun Küre (veya Devrekâni) kazasında.⁷⁶

Mürsellers Köyü: Hamid livasının Göl-hisar kazasında.⁷⁷ Bu köy aynı isimle günümüzde Burdur ilinin Karamanlı ilçesine bağlıdır.

Mürsellers-i Diğer Köyü: Hamid livasının Göl-hisar kazasında.⁷⁸

Mürsellers Köyü: XVI. yüzyılda Tatar-pazarı (Pazarcık) kazasına bağlı.⁷⁹

61 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri II, s. 430.

62 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530), s. 10.

63 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530), s. 600.

64 370 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rûm-ili Defteri II (1530), s. 552.

65 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defteri I (1530), s. 251.

66 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri II (937/1530), s. 789.

67 998 Numaralı Muhasebe-i Diyar-ı Bekr ve Arab ve Zü'l-kadiriyye Defteri II, s. 400.

68 998 Numaralı Muhasebe-i Diyar-ı Bekr ve Arab ve Zü'l-kadiriyye Defteri II, s. 529.

69 998 Numaralı Muhasebe-i Diyar-ı Bekr ve Arab ve Zü'l-kadiriyye Defteri II, s. 396.

70 998 Numaralı Muhasebe-i Diyar-ı Bekr ve Arab ve Zü'l-kadiriyye Defteri II, s. 305.

71 370 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rûm-ili Defteri I (1530), s. 71.

72 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri I (937/1530), s. 29.

73 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defteri II (1530), s. 371.

74 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defteri II (1530), s. 396.

75 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri II (937/1530), s. 491.

76 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri II (937/1530), s. 623, 636.

77 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri I (937/1530), s. 255.

78 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri I (937/1530), s. 255.

79 370 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rûm-ili Defteri I (1530), s. 111.

Mürseller-i Büzürk Köyü: Bursa kazasına bağlı.⁸⁰ Günümüzde Bursa ilinin Osmangazi ilçesine bağlı Mürseller adlı bir köy bulunuyor. Bu köyün adının ortaya çıkış hikâyesi halk rivayetlerinde yaşatılarak bu günlere gelmiştir.⁸¹

Mürseller-i Küçük Köyü: Bursa kazasında.⁸²

Mürseller Saluru Köyü: Konya kazasında.⁸³

Mürsellü Köyü: Günümüzde Tekirdağ İli Şarköy ilçesine bağlı.

Mürsellü Köyü: Azerbaycan'da (diğer adı Sabirabad).

Mürsellü Köyü: Kocaeli livasının Kandıra kazasında.⁸⁴

Mürsellü Köyü: Kocaeli livasının Yalak-âbâd kazasında.⁸⁵

Mürsellü Köyü: İçel livasının Mud kazasında.⁸⁶

Mürsellü Köyü: Hüdavendigâr (Bursa) livasına bağlı Ak-hisar kazasında.⁸⁷

Mürsellü Köyü: Aydın livasına bağlı Ayasluğ kazasında.⁸⁸

Mürsellü Köyü: Aydın livasının Birgi kazasında.⁸⁹ Bu köyün adı, 1890 ve 1928'lerde Mürsellü olarak geçiyor iken günümüzde Aydın ili Germencik ilçesine bağlı Mursallı Köyü bu adı yaşatmaktadır.

Mürsellü Köyü: Şumnu kazasında.⁹⁰

Mürsellü (İsalu) Köyü: Aydın livasının Tire kazasında.⁹¹

Mürsellü Köyü: Aydın livasının Sart kazasında.⁹²

Mürsellü Köyü: Trabzon/Çepni vilayetinde.⁹³ 1928 yılı kayıtlarında burası Mürsel Köyü olarak geçmekte iken günümüzde Tirebolu ilçesine bağlı Mursal Köyü bu adı yaşatmaktadır.

Mürsellü Mezrası: Kütahya livasının Şeyhlü nahiyesinde.⁹⁴

Boyacı Mürsel Mahallesi: Bursa Merkezinde.⁹⁵

Seyfeddin Mürsel b. Süleyman Vakfı: Şam livasında.⁹⁶

80 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530), s. 8.

81 Rivayete göre köy, adını Mürsel adlı bir zattan almıştır. Kuruluş mazisi Bursa'nın fethi yıllarına kadar inmektedir. Moğolların önünden kaçan Türk kabileleri içinde bulunan üç kardeş Türkistan'dan yola çıkıp, Anadolu'ya ulaşmışlar. Bu kardeşlerden biri olan Ahmet Mürsel, Söğüt'e yerleşmiş ve orada vefat etmiş. İkinci kardeş Kara Mürsel İzmit yakınlarına yerleşmiş ve orada bir şehir kurulmasını sağlamış. Üçüncü kardeş Mehmet Mürsel (Mürsel Dede/Mürsel Paşa) ise Bursa'ya gelip dağ yamaçlarına yerleşmiş. Mürseller Köyü, bu şahıs vasıtasıyla kurulmuş. Emir Sultan'ın isteği üzerine Yıldırım Bâyezid tarafından Mürsel Paşa'ya veya onun evlatlarına sancak verilmiş. O sancak bugün Mürseller Köyü'nde muhafaza edilmekte imiş. Dördüncü kardeş Mustafa Mürsel, Türkistan'da kalmış ve vefat ettikten sonra Ahmet Yesevi haziresine defnedilmiş. Buradaki halk rivayetinin tarihi gerçekliği tartışılmakla birlikte, Türkistan-Anadolu arası göçlerini göstermesi ve Anadolu'da köy kurucularının kimler olduğunun halk tarafından merak edilip, bu şekilde hikâyeler oluşturulması bakımlarından önemli bir kültür hizmetidir. C.Y.

82 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530), s. 136.

83 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defteri I (1530), s. 12.

84 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri II (937/1530), s. 770.

85 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri II (937/1530), s. 807.

86 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defteri I (1530), s. 273, 282.

87 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530), s. 86, 88.

88 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530), s. 415.

89 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530), s. 427.

90 370 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rûm-ili Defteri II (1530), s. 552.

91 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530), s. 377.

92 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530), s. 467.

93 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defteri II (1530), s. 749.

94 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri I (937/1530), s. 58.

95 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530), s. 4.

96 401 Numaralı Şam Livası Mufassal Tahrir Defteri I (942/1535), s. 420.

Seyfeddin Mürsel b. Kadı Alâaddin Mülkü: Şam livasında.⁹⁷

Veled-i Mürsel (İbn Mürsel) Mahallesi: Hüdavendigâr livasına bağlı Bergama kazasında.⁹⁸

Yatağan Mürsel Zaviyesi: Beyşehir livasının Göçü nahiyesinin Sulu-çemen köyünde.⁹⁹

Anadolu, Suriye ve Rumeli’nde Mürsel şahıs ismi ile ilgili bu şekilde çok sayıda yer ve şahıs adına tesadüf olunuyor. Yer adlarından bir kısmının mazisi muhtemelen XIII. yüzyıla kadar inmektedir. Diğer taraftan Kanunî devrinde hazırlanmış 111 Numaralı Kerkük Livası Tahrir Defteri’nde; 1530 tarihli ve 167 Numaralı Vılçitrın, Prizrın, Alaca-hisar ve Hersek Livalarına ait Tahrir Defteri’nde; 1556 tarihli ve 294 Numaralı Hınıs Livası Mufassal Tahrir Defteri’nde; 1543 tarihli ve 373 Numaralı Ayntab Livası Mufassal Tahrir Defteri’nde; 1530 tarihli ve 998 Numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Diyarbekir ve Arab ve Zülkadriye adını taşıyan ve Amid, Mardin, Musul, Ergani, Urfa, Siverek, Harput, Çemişgezek ve Siirt gibi livaların bilgilerini ihtiva eden Mufassal Tahrir Defteri’nde Mürsel yer ve şahıs adına rast gelinemedi. Aynı dönem kaynaklarında Afyon, Eskişehir, Çankırı ve Ankara yörelerinde de bu ada rastlanamadı. Hâlbuki Bolu, Kocaeli, Kastamonu, Kütahya ve Isparta gibi yörelerde Mürsel ismi mevcuttu.

Kara Mürsel Adında Geçen “Kara” Kelimesi Üzerine Tespitler

Türkçe’nin en eski kelimelerinden biri olan “kara”, Türk tarih ve kültüründe karşımıza çıkan çok sayıdaki renk adları arasında ak, kızıl, sarı gibi yaygın kullanımı olan isimlendirmelerdendir.¹⁰⁰ “Kara”, Türk, Moğol ve hatta Çin kavimlerinde yönlerin ifade edilmesinde ise kuzeyi/karanlığı temsil etmekte idi.¹⁰¹ Türklerde renklerin sembol anlamlarından başka bunların zamanla manevi ve milli anlamlar da kazandığı görülüyor. Nitekim Türk kültüründe “ak” renk “temizlik, ululuk, liderlik, adalet ve güçlülük”; “al/kızıl” renk “bayrak, ateş ve hükümdarlık”; “sarı” renk “devlet merkezi, başkent, taht, altın, hazine, saray” gibi anlamları karşılamakta tercih edilmiştir. Bunlar gibi “kara” rengi de Türk mitolojisinde olumludan olumsuzla birbirinden çok farklı anlamları muhtevindir. Diğer renklere göre daha fazla kullanılan “kara”, tartışmalı bir renk olup, bir taraftan “karanlık güçler, şiddet, bahtsızlık, suç ve kötülük” olarak değerlendirilirken, bir taraftan da “sadakat, sebat, dayanıklılık, ihtiyat, bilgelik, büyüklük, yükseklik ve güvenilirlik” simgesi olarak görülmüştür.

Göktürkler, Uygurlar, Karahanlılar, Oğuzlar ve Selçuklular zamanında “kara”, bir renk tanımlaması olarak “siyah, kara” anlamlarında kullanıldığı gibi yer, topluluk ve şahıs adı olarak da yaygındı. Kaşgarlı Mahmud’un ünlü eseri *Divanü Lugâti’t-Türk*’te “kara”, renk ifadesi olarak “kara, siyah” manalarında kullanılmış, diğer taraftan “kara” güç, kuvvet, şiddet, zorlu hükümdar manasına gelmek üzere Hakanlı (Karahanlı) hükümdarlarının unvanı olarak gösterilmiştir (örn. Buğra Kara Han). Yine bu eserde “kara” ile ilgili yer, topluluk ve şahıs adlarına da rastlanır.¹⁰² Kara Türgiş hükümdarları da “Kara Han” unvanı kullanmışlardır. Türklerde yeryüzü yani toprak, “kara” rengi ile ifade edilmiştir. Eski Türk inancına göre yer altında bulunduğu inanılan kötü ruhlar “kara ruh” olarak telakki edilirdi. Lohusa kadımları “Kara Albastı”dan korumak için “Kara Baksı” çağırılırdı. Türk ve İslam

97 401 Numaralı Şam Livası Mufassal Tahrir Defteri I (942/1535), s. 416.

98 166 Numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (1530), s. 186.

99 387 Numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri I (1530), s. 55.

100 Renk adlarının Türk kişi adlarında kullanımı üzerine değerlendirmeler için bk. Nesrin Bayraktar: “Türkçede Kişi Adlarında Renk Adları”, *ACTA TURCICA*, Yıl: VI, Sayı: 1-1, Ocak, 2014, s. 1-15.

101 Türklerde diğer yönlerden batıyı “ak”, güneyi “kızıl”, doğuyu “gök/yeşil” ve merkezi ise “sarı” renkler temsil etmiştir. Renkler ve anlamları hakkında bk. Reşat Genç: *Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil*, Atatürk Kültür Merkezi yayını, Ankara, 2009, s. 3 vd.

102 Kaşgarlı Mahmud: *Divanü Lugâti’t-Türk*, Çev. Besim Atalay, TDK Yayınları, C.I-IV.

kültüründe “kara” rengi yas alameti olarak da kullanılmıştır. Dede Korkut Hikâyelerinde kahramanlar yas günlerinde ak kaftanlarını çıkarırlar kara elbiseler giyerlerdi. Abbasilerin ve bazı dönemlerde Selçukluların siyah bayrak taşıdıkları da biliniyor.¹⁰³

“Kara” kelimesi, Göktürklerden Osmanlılara kadar geçen uzun süreçte bazı isimlerin başına sıfat olarak gelip, bu kelimelere farklı anlamlar yüklemiştir: Kara-budun (avam, halk), kara kul/kara-baş (köle, kul, cariye), kara-kuş (kartal, tavşancıl, müşteri yıldızı, deve tabanının uçları), kara yağız, kara-tün (karanlık gece), kara gün dostu, kara-mung (kara bela), kara ölüm, kara yer (mezar, kabir), kara yazı, kara etmek (kara ekmek), kara darı, kara-kullukçu (Yeniçeri ocaklarında ayak hizmeti yürütenler), kara-orun (sin, mezar), kara-ot (zehirli bir bitki, baldıran otu), kara-yağ (neft), kara yel (kuzeyden esen sert ve soğuk getiren rüzgâr), kara kış (şiddetli, çetin geçen kış), kara-çomak (topuz, gürz), gözü kara (gözü pek, cesur yiğit), kara damga, kara koyun yahnisi, kara keçe, kara otağ, kara kaygulu, kara ahşam, kara süzme gözler, kara bağır, kara bulut, kara saç, kara kaş, kara çekik gözler, yelesi kara kazılık at, kara donlu derviş, kara donlu kâfir (Hristiyan keşişler), kara kaplan, kara inek buzağısı, kara pusarik (koyu renkli duman), kara tonguz damı (kâfirlerin evleri), kara canavar (domuz) vb.¹⁰⁴

Bu kadar geniş anlamlar ihtiva eden “kara” renk adı, Türk kişi adlarının önüne veya sonuna getirilerek Türk tarihinde çok güzel yeni isimler türetilmiştir. “Kara” kelimesiyle yapılmış en popüler Türk kişi adları VIII-XV. yüzyıllar arasında görülürler. Türklerin savaşçı ruhlarını okşayan, cesaret, yiğitlik ve güçlerini simgeleyen en etkili sıfat her halde tarih boyu “kara” kelimesi olmuştur. Bu çerçevede Osmanlı beyliğinin kuruluşunda hizmeti geçen bazı Türk Alpleri de bu sıfatı isimlerinde taşımışlardır. Kara Mürsel de bunlardan biridir. Evliya Çelebi, Foça’nın fethini anlatırken, “Fethettikleri bu şehre Kara Foça derler. Orhan Gazi’nin beylerinden 40 namdar; Kara Koca, Kara Ece Yakub, Kara Mürsel nâmında kara beyleri varmış” demek suretiyle “kara” sıfatını o dönemin beyleri için kullanmıştır.

Kara Mürsel’in gerçek isminin “Mürsel” olup, kahramanlığı ve gözü pekliği sebebiyle Orhan Gazi tarafından kendisine “kara” lakabının takılarak “Kara Mürsel” şeklinde tanınmış olduğu söylene de bunu teyit eden bir belge mevcut değildir. Ancak Kara Mürsel’in, adını bilemediğimiz babası, bir oğlu dünyaya geldiğinde muhtemelen ona Kara Mürsel ismini koymamıştı. Kara, onun Türk ordularında gösterdiği yiğitlik sonucu veya esmer teni, kara yağızlığından dolayı kendisine bir lakap olarak verilmiş görünüyor. Diğer taraftan Selçuklu ve Beylikler Türkiye’sinde bazı şahıs adlarında “kara” renk tanımlamasının ismin aslı unsuru olarak verildiğini de görmekteyiz. Mesela Kara Doğan, Kara Oğlan, Kara Abdal, Kara-koç, Kara-kurd, Kara-göz, Kara-taş, Kara Şeyh, Hacı Kara, Alp Kara, Uc Kara, Kara Balı vb.¹⁰⁵ Yani bir çocuğun doğumunda ona verilen adı “Koç” iken sonradan “Kara Koç” olmamıştır, bu isim çocuğa daha başlangıçta verilmiştir.

Kara Mürsel adında geçen “kara” sıfatının Türk kültür tarihindeki kullanım yaygınlığını görebilmek için Türk yer, şahıs ve topluluk adlarını incelemek gerekir.

Yer Adlarında Kara (VIII-XVI. Yüzyıllar)

Kara-ağaç, Kara Amid (Diyarbakır), Kara-bağ (Azerbaycan’da ve Afganistan’da), Kara-balgasun, Kara Boğdan (Rumeli’nde), Kara-bulak (Güney Kazakistan’da), Kara-bulut,

103 Reşat Genç: *Renkler*, s. 46-50; Türkçede renklerin anlamları üzerine yapılan çalışmalara örnek olarak bk. Nesrin Bayraktar: “Boz ve Kır Renk Adlarının Kavram, Anlam ve Biçim Boyutu Üzerine”, *International Journal of Central Asian Studies (IJCAS)*, Volume 13 2009, s. 101-121.

104 Konu ile ilgili çok sayıda araştırmadan yararlanılmakla birlikte bir örnek olması bakımından bk. Salim Küçük: “Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı”, *Bilgi*, Yaz 2010, Sayı:54, s. 191.

105 Anadolu’da XV-XVI. yüzyıl tapu tahrir defterlerinde ve vakıf kayıtlarında buna dair bol miktarda örnek vardır. Şimdilik bk. Yılmaz Kurt: “Çorumlu Kazası Kişi Adları (XVI. Yüzyıl)”, *OTAM* 6 (1995), s. 211-247; Aynı Müellif: “Adana Sancağında Kişi Adları”, *DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi* XV/26 (1991), s. 169-252; Aynı Müellif: “Sivas Sancağında Kişi Adları”, *OTAM* 4 (1993), s. 223-290.

Kara-burun, Kara-bük, Kara Çepiş Hisarı (Sakarya kenarında, Osman Gazi devri), Kara-çor, Karaçuk (Oğuz şehirlerinden biri), Kara-dağ, Kara-deniz, Kara-derbend, Kara-dere, Kara Döğër (Konya Sahra’da mevki adı), Kara-göl (Buhara yöresinde), Kara-hisar, Kara İrtiş, Kara-kaman (Kırgızistan’da yer adı), Kara-kaş, Kara-kaya, Kara-keşiş, Kara-köpek, Kara-köy, Kara-kum, Kara-kurum, Kara-kuz, Kara-pürçek, Kara Ribat (Herat yöresinde), Kara-sayram (Türkistan’da şehir), Kara-señir/Kara-señgir (Barsgan’da bir yer adı), Kara-su, Kara-şar, Kara-taş, Kara Tegin (Fergana yöresinde), Kara Tegin Hisarı (İznik yöresinde, Osman Gazi devri), Kara-tepe, Kara-üyük, Kara-yatgan vb.

Kara Mürsel’in faaliyet gösterdiği Yalova, Kocaeli ve Bursa çevresindeki yer adlarına bakıldığında da “kara” ile ilgili örnekler karşımıza çıkar. İzmit’in mahalle isimleri arasında rastlanan Kara Durak, Kara Bakkâl, Kara Kadı ve Kara Oğlan gibi adlar, yörede Beylikler ve Osmanlı dönemi Türk ad verme geleneğinin güzel yansımalarıdır. Yine aynı yörede Kandıra, Şile, İznik gibi kazalara ait XIV-XVI. yüzyıl köy isimlerinde de “kara” bir rüzgâr estiği anlaşılıyor: Kara Ali Köyü, Kara Bölük Köyü, Kara Diğın Köyü, Kara Doğan Köyü, Kara Durmuş Köyü, Kara İbrahim Köyü, Kara İlyas Köyü, Kara Mahmud Köyü, Kara Muratlı Köyü, Kara Musa Köyü, Karaca Rahman Köyü, Kara Temürhan Köyü vb. Bu köy isimleri, bölgede Kara Mürsel gibi “kara” sıfatını taşıyan daha başka şahısların olduğunu gösteren birer nişanedir.

Boy ve Topluluk Adlarında Kara

Hunlardan Osmanlılara kadar geçen uzun zaman dilimi boyunca çok sayıda Türk teşekkülü “kara” sıfatı ile kayıtlara geçmiştir: Kara Hun, Kara Hazar, Kara Kıpçak, Kara Kırgız, Kara Nayman, Kara Nogay, Kara Türgiş (Batı Göktürk ülkesi Türk boylarından), Kara Yağma, Kara Hitay, Kara Tatar, Kara Bayat, Kara Kınık, Kara-bölük/Kara-evli, Karakalpak, Kara Bağış (Kıpçak boyu), Kara-berkli (Kıpçak boyu), Kara-keçili, Kara Kesek/Kara Kisek (Kıpçak oymağı), Kara-koçlu, Kara-koyunlu, Kara-tekeli, Kara Şeyhli, Kara Hamzalı, Kara Ulus aşireti, Kara-yığaç (Türklerden sınırda oturan bir bölük, XI. yüzyıl), Karaca-koyunlu vb.

Şahıs Ad/Unvan ve Lakaplarında Kara

“Kara” unvan veya lâkabının, Kara Mürsel’den önceki dönemlerde yani Hunlardan, Türkiye Selçukluları zamanına kadarki süreçte şahıs isimlerini süslemiş olduğuna dair bol örneklerle sahibiz: Kara, Kara Han, Kara Bars, Kara Çor, Kara Bahşı, Kara-kaş, Kara Temür, Kulun Kara, Kara Budak, Kara Güne, Kara Arslan Melik, Kara Alp, Kara Kaya, Alp Kara, Kara Arslan, Kara Tegin, Kara Doğan, Kara Toña, Kara Hasan, Kara Sungur, Karakız, Kara-göz, Kara-tay, Kara Çomak vb.

Bu listeden sonra şimdi de Kara Mürsel’le aynı dönemde (1260-1340) yaşamış ve “kara” sıfat, unvan veya lakabıyla tanınmış bazı şahsiyetlerle ilgili bir liste verelim:

Kara-tay, Şehabeddin (Memlûk emiri, 1270’lerde),

Kara-han (Moğollar devrinde Gürcistan ve Doğu Anadolu’ya akınlarda bulunan Türkmen beyi, 1280’lerde),

Kara Sungur (Memlûk emirlerinden, 1280’lerde),

Kara Arslan II, Necmeddin Gazi oğlu (Artuklu hükümdarı, ö.1281 sonrası. XIII. yüzyılda bu ismi taşıyan birkaç ayrı Memlûk ve Selçuklu emiri vardır),

Kara Buka (Moğol emirlerinden, İlhanlılarda. 1284’te sağ),

Kara-kuş (Memlûk emirlerinden, 1290’larda),

Kara Torun-tay (Memlûk emiri, 1290'larda),
Kara Ali (İznik'in fethine katıldı),
Kara Rahman (Gazi Abdurrahman'ın oğlu),
Kara Tegin (Ertuğrul Gazi devri kumandanlarından),
Kara Laçın (Memlûk emirlerinden, 1320'lerde),
Kara Sungur (Memlûk emirlerinden, ö.1328),
Kara (Memlûk emirlerinden, 1330'larda),
Kara-tay, el-Eşrefî (Memlûk emirlerinden, ö.1334),
Kara Hasan (İlhanlı emirlerinden, 1340'larda),
Kara Tilenci, Seyfeddin (Memlûk emiri, 1340'larda),
Kara Hasan (Celayirli Büyük Şeyh Hasan'ın adamlarından biri. 1335 sonrası Bağdat yöresinde egemen oldu. Kerkük şehri Kara Hasan dağının doğu eteklerinde kurulu),
Kara Halil (Cendereli/Çandarlı. Orhan Gazi devrinde kadıasker),
Kara Abdal (Orhan Gazi devrinde yaşadığı tahmin olunan Abdal Musa'nın adamı),
Kara Hoca/Alâaddin Ali Esved (Orhan Gazi devrinde İzmit'e gelip müderris oldu. Ö.1397)

Bunlardan Kara Ali, Kara Rahman, Kara Halil, Kara Abdal, Kara Tegin, Kara Oğlan, Kara Hoca gibi şahısların doğrudan doğruya Osmanlıların ilk yıllarında yani Kara Mürsel'le aynı çağda yaşamış olduklarına da dikkat çekmek istiyoruz.

Osmanlılar ve muasırları olan Timurlu, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Memlûk, Safevî vb. Türk devletleri zamanında, yani Kara Mürsel'in yaşadığı dönemden sonraki asırlarda özellikle XVII. yüzyıl sonlarına kadarki süreçte de "kara" unvan ve lâkabı taşıyan isimler biliniyor: Kara Yülük Osman, Kara Mehmed, Kara Devletşah, Kara Yusuf, Kara Davud İzmitî, Kara Rüstem, Kara Çelebizâde, Kara Murad Paşa, Kara Mustafa Paşa vb.

Bu son liste göstermektedir ki, Kara Mürsel sonrasında da gerek kahramanlık ve gözü peklik ifadesi olarak ve gerekse kara yağızlık tanımlaması olarak "kara", şahısların özellikle de askerî erkânın isimlerini süslemeyi sürdürmüştür.

Görüldüğü üzere Kara Mürsel adında geçen, "kara" lâkabı, bu Türk beyine mahsus bir isimlendirme olmayıp, Kara Mürsel'den önce de sonra da yaygın olarak Türk şahıs isimlerinde kullanılmıştır.

Sonuç

Bu çalışma sonucunda ünlü Türk beyi Kara Mürsel'le ilgili şu önemli tespit, tahlil ve tahminleri yapma imkânı elde edilmiştir:

Kara Mürsel'in ailesi ve doğum yeri hakkında bilgi sahibi değiliz.

Kara Mürsel, 1260-1340 tarih aralığı içinde yaşamıştır.

Anadolu'da Selçukluların parçalanmasına, Türkmen beyliklerinin doğuşuna, Moğol istilasına, Bizans ve Latin saldırılarının olumsuz etkilerine şahitlik etmiştir.

Karasioğulları beyliği hizmetinde çalıştığına ve Karasi donanmasında görev yaptığına dair çağdaş kaynaklarda somut bir bilgiye rastlanmamıştır.

Osmanlı beyliği hizmetine, Osman Gazi'nin beyliğinin son yıllarında girmiştir.

Kabri, kendi adıyla anılan Karamürsel ilçesinde, bir tepe üzerindedir.

Bugünkü Karamürsel ilçesinin kurucusu Kara Mürsel'dir.

Osmanlılarda birkaç asır boyunca kullanılan küçük, ince, hızlı ve profesyonel manada ilk savaş gemilerinin (Karamürsel gemisi) isim babası Kara Mürsel'dir.

İlk Osmanlı kaptan-ı deryası olarak kabul edilen Kara Mürsel'in, Osmanlı donanma geleneğinin oluşmasında, tersane ve denizcilik sisteminin temellerinin atılmasında emeği bulunmaktadır.

Marmara Denizi'nde Bizans donanmasının taarruzlarını önleyerek, karada İzmit ve İznik'in alınmasını kolaylaştırmıştır.

İzmit, İznik, Yalova ve çevresindeki fetihlerde Osmanlı kumandanlarından Akça Koca ve Abdurrahman Gazi ile birlikte hareket etmiştir.

Akça Koca ölünce ona bağlı aşiretler, Kara Mürsel'in hizmetine verilmiştir.

Kara Mürsel'e bağlı kalabalık Oğuz (Yörük/Türkmen) aşiretleri kısa vadede Kocaeli, Yalova ve Bursa yörelerine dağılarak, buralarda Kara Mürsel, Mürsel, Mürseller, Mürselli adlarıyla köyler kurmuşlar; orta ve uzun vadede ise Anadolu, Suriye ve Balkanlarda yine kendi adlarıyla kayıtlı topluluk ve yer adlarını hatıra bırakmışlardır.

Anadolu, Suriye ve Balkanlarda Mürsel'le ilgili yer ve topluluk adlarından bir kısmı Kara Mürsel'le ilgili olmayıp bunlar Mürsel, Mürsel Bey, Mürsel Fakih gibi başka şahsiyet veya topluluk isimlerinden neşet etmiştir. Bu şahıs veya toplulukların hemen hemen hepsi Kara Mürsel'den sonra XIV-XVI. yüzyıllarda faaliyet göstermişlerdir.

Türklerde yaygın olarak kullanılan "kara" unvan ve lakabını isminin başına almış bulunan Kara Mürsel Bey'e "Mürsel" ismini, muhtemelen aile büyükleri vermişti.

"Mürsel" adının Kur'an-ı Kerim'de geçen "mürselün" (gönderilmiş) kelimesinden alınarak bir erkek ismi haline sokulduğu anlaşılıyor.

"Mürsel" şahıs adı, Türk tarih ve kültüründe Kara Mürsel'den önce kullanılan Ahmet, Muhammed, Mahmud, İbrahim, İsmail, Yusuf, Yunus, Musa, Harun, Davud, Süleyman, İlyas, Osman, Ali, Hasan vb. İslamî adları gibi moda bir isim değildi. Büyük olasılıkla bu isim ilk defa Kara Mürsel tarafından taşınmış, bu zatla birlikte Anadolu'da Mürsel adı moda olmuş ve XIV. yüzyıldan sonra ise bu ad yer, topluluk ve şahıs adlarında giderek artan bir şekilde kullanım alanı bulmuştur.

Kara Mürsel ismi, yiğitliği ve gözü karalığı, belki de kara yağızlığı simgeleyen güzel bir Türk şahıs adıdır. Bu ve bu gibi isimlerin anlamlarını ve tarihî derinliklerini bilmek, bugünkü ve gelecekteki Türk gençleri için önemli bir kültürel vazifedir.

KAYNAKÇA

- 91,164, MAD 540 ve 173 Numaralı Hersek Bosna ve İzvornik Livaları İcmal Tahrir Defterleri (1520-1533), BDAGM. Yayını, Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara,2005.
- 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530), Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara,1995.
- 370 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rûm-ili Defteri II (1530), Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara,2002.
- 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defteri I (1530), Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara,1996.
- 397 Numaralı Haleb Livası Mufassal Tahrir Defteri I (943/1536), Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara,2010.
- 401 Numaralı Şâm Livası Mufassal Tahrir Defteri I (942/1535), Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara,2011.
- 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri I (937/1530), Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara,1993.
- 998 Numaralı Muhasebe-i Diyar-ı Bekr ve Arab ve Zül-kadiriyye Defteri II (937/1530), Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun ve başk. Ankara,1999.
- Abdal Musa Velâyetnâmesi, Haz. Abdurrahman Güzel, TTK, Ankara,1999.
- Abdülkerim b. Şeyh Musa: *Makâlât-ı Seyyid Hârûn*, Haz. Cemal Kurnaz, TTK, 1991.
- Abû'l-Farac, Gregory /Bar Hebraeus: *Abû'l-Farac Tarihi*, I-II, Çev. Ö. Rıza Doğrul, TTK,1999.
- Ahmedî: *Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman*, Haz. H. N. Atsız, *Üç Osmanlı Tarihi*, Ötüken Yay., 1. Baskı, 2011.
- Ahmet Cevdet: *Kıyas-ı Enbiya ve Tevârih-i Hulefa, IV*, Haz. Mahir İz, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2000.
- Altunmeral, Mehmet: "Hızırnâme'de Eğirdir ve Eğirdirli Veliler", *Celal Bayar Ü. SBE. Dergisi*, Yıl: 2013, C.11, Sayı. 2, s.504-512.
- Ebulfez Amanoğlu: "Eski Türk Onomastiği Üzerine Notlar", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 13, Erzurum,1999, s.61-67.
- Anonim Osmanlı Kroniği, Haz. Necdet Öztürk, TDAV. Yayını, İstanbul,2000.
- Âşık Paşaoğlu Tarihi, Haz. H. N. Atsız, MEB. Yayınları, İstanbul,1992.
- Babur, Gazi Zahirüddin Muhammed: *Vekayi*, I-II, Haz. R. Rahmeti Arat, TTK, 2. Baskı,1987.
- Bayraktar, Nesrin: "Boz ve Kır Renk Adlarının Kavram, Anlam ve Biçim Boyutu Üzerine", *International Journal of Central Asian Studies (IJCAS)*, Volume 13 2009, s.101-121.
- : "Türkçede Kişi Adlarında Renk Adları", *ACTA TURCICA*, Yıl: VI, Sayı: 1-1, Ocak,2014, s.1-15.
- Celâl-zâde Sâlih Çelebi: *Hadikatü's-selâtin*, Haz. Hasan Yüksel, H. İbrahim Delice, TTK, Ankara, 2013.
- Cüveynî, Alâaddin Ata Melik: *Tarih-i Cihan Güşa*, Çev. Mürsel Öztürk, Kültür Bak. Yay., Ankara,1999.
- Ebû Bekir İbn Ez-Zeki: *Ravzatü'l-küttâb ve Hadikatü'l-elbâb*, Yay. Ali Sevim, TTK, 2. Baskı, Ankara, 2011.
- Ebû'l-Hayr-ı Rûmî: *Saltuknâme (Saltık Gazi Destanı)*, Yay. Necati Demir, M. Dursun Erdem, İstanbul: Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Derneği (UKİD) Yayını, 2013.
- Genç, Reşat: *Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil*, Atatürk Kültür Merkezi yayını, Ankara,2009.
- Gülten, Sadullah: "XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağında Yörükler", *Dumlupınar Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 28 (2010), s.171-194.
- Hasan-ı Rumlu: *Ahsenü't-tevârih*, Çev. Mürsel Öztürk, TTK, 2006.
- Hatib-i Fârisî: *Menâkıb-ı Cemâleddin-i Sâvî*, Yay. Tahsin Yazıcı, TTK, Ankara,1999.
- Hoca Sadeddin Efendi: *Tâcü't-tevârih*, C.I, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.
- İdris-i Bitlisî. *Heşt Behişt VII. Ketibe, Fatih Sultan Mehmed Devri*, Çev. M. İbrahim Yıldırım, TTK, Ankara,2013.
- İbn Kemal: *Tevârih-i Âl-i Osman*, I-VII. Defterler, Haz. Ş. Turan, TTK, Ankara,1991.

- İbnü'l-Adîm, Kemaleddin: *Bugyetü't-taleb fî Tarih-i Haleb*, Yay. Ali Sevim, TTK, Ankara,1976.
- İnbaşı, Mehmet: *Tapu Tahrir Defteri 38, 1484 Tarihli*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayını, 2009.
- Kaşgarlı Mahmud: *Divanü Lugâti't-Türk*, Çev. Besim Atalay, TDK Yayınları, C.I-IV.
- Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi (Alâeddin Gaybî)*, Haz. Haz. Abdurrahman Güzel, TTK, Ankara,1999.
- Kurt, Yılmaz: "Adana Sancağında Kişi Adları", *DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi* XV/26 (1991), s.169-252.
- : "Çorumlu Kazası Kişi Adları (XVI. Yüzyıl)", *OTAM* 6 (1995), s.211-247.
- : "Sivas Sancağında Kişi Adları", *OTAM* 4 (1993), s.223-290.
- Küçük, Salim: "Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı", *Bilig*, Yaz 2010, Sayı:54, s.185-210.
- Lütfi Paşa ve Tevârih-i Âl-i Osman*, Haz. Kayhan Atik, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara,2001.
- Mehmed Neşrî: *Cihânnümâ*, Sad. Necdet Öztürk, *Aşiretten İmparatorluğa Osmanlı Tarihi (1288-1485)*, Timaş Yay., İstanbul,2011.
- Müneccimbaşı Ahmed İbn Lütfullah: *Câmiü'd-düvel*, Çev. Ahmet Ağırakça, *Osmanlı Devletinin Kuruluş Tarihi (1299-1481)*, Akdem Yay., 2. Baskı, 2014.
- Oral, Zeki: "Karamanoğulları Tarihine Ait Vesikalar, Yatağan Mürsel Vakfıyesi", *Belleten*, C.18, Sayı: 71, TTK, Ankara, 1954.
- Oruç Bey Tarihi*, Haz. H. N. Atsız, *Üç Osmanlı Tarihi*, Ötüken Yay., 1. Baskı, 2011.
- Polat, Salahattin: "Mürsel", *TDV. İA*, C.32, 2006, s.52-54.
- Râvendî, Muhammed b. Ali: *Râhatü's-sudûr ve Âyetü's-sürûr* I-II, Çev. Ahmet Ateş, TTK, 2. Baskı, Ankara,1999.
- Reşidüddin Fazlullah: *Câmiü't-tevârih*, Çev. İsmail Aka, Mehmet Ersan ve başk., TTK, Ankara,2013.
- Sadreddin Ebû'l-Hasan El-Hüseynî: *Ahbârü'd-devleti's-Selçukiyye*, Çev. Necati Lugal, TTK, Ankara,1999.
- Solak, İbrahim: "XVI. Yüzyılda Maraş ve Çevresinde Dulkadirli Türkmenleri", *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 12, Konya, 2002, s.109-154.
- Şimşirgil, Ahmet: "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Hizmeti Geçen Alpler ve Gaziler", *Türkler, Osmanlı*, C.9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara,2002, s.99-106.
- Şükrüllah: *Behçetü't-tevârih*, Haz. H. N. Atsız, *Üç Osmanlı Tarihi*, Ötüken Yay., 1. Baskı, 2011.
- Tâci's-Selmânî: *Tarikhname*, Çev. İsmail Aka, TTK, 1999.
- Türkay, Cevdet: *Osmanlı İmparatorluğunda Oymak Aşiret ve Cemaatler*, Tercüman Kaynak Eserler Serisi, İstanbul,1979.
- Uzunçarşılı, İ. Hakki: *Osmanlı Tarihi*, C.I, TTK, 5. Baskı, Ankara,1988.
- Uzunçarşılı: *Osmanlı Tarihi*, C.II, TTK, Ankara.
- Uzunçarşılı: *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, TTK, 1988.
- Yazıcızâde Ali: *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yay.
- Yetkinılmaz, Bilal: "Karamürsel Alp", *Deniz Harp Okulu Pusula Dergisi*, Yıl: 2011, Sayı: 71.